

УДК 37.03:316

DOI: [10.35619/pse.vi6.176](https://doi.org/10.35619/pse.vi6.176)

Святослав КОРОЛЬ

здобувач ступеня PhD зі спеціальності

011 Освітні, педагогічні науки

Рівненського державного гуманітарного університету,

м. Рівне, Україна

ORCID: 0009-0002-9475-9431

e-mail: korol.sp.1@gmail.com

МОРАЛЬНО-ЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ТА РОЗВИТОК БЛАГОДІЙНИЦТВА І ВОЛОНТЕРСТВА В ПЕДАГОГІЧНИХ КОЛЕДЖАХ УКРАЇНИ (1991 – 2025 роки)

Анотація. У статті здійснено історико-педагогічний аналіз розвитку морально-етичного виховання та благодійництва і волонтерства в педагогічних коледжах України у 1991–2025 рр. Обґрунтовано актуальність дослідження, зумовлену змінами ціннісних орієнтирів українського суспільства в умовах пострадянських трансформацій, євроінтеграційних процесів, а також російсько-української війни, що загострила потребу формування моральної відповідальності, громадянської активності та професійної етики майбутніх фахівців. Морально-етичне виховання розглянуто як цілісний процес формування моральної свідомості, цінностей, почуттів і поведінкових установок здобувачів освіти, що реалізується через когнітивно-світоглядний, емоційно-ціннісний, поведінково-діяльнісний компоненти. Виокремлено три етапи його розвитку: народознавчо-орієнтований (1991–2003/4 рр.), соціально-громадянський (2004–2013 рр.) та громадянсько-патріотичний (2014–2025 рр.). Показано, що благодійництво і волонтерство еволюціонували від епізодичних акцій до інституціоналізованої системи соціально значущої діяльності, інтегрованої в освітньо-виховний процес коледжів. Особливу увагу приділено ролі антикорупційного та академічно-добросесного компонентів морального виховання, а також впливу волонтерської діяльності в період війни на формування патріотизму, емпатії та активної громадянської позиції студентської молоді. Доведено, що благодійно-волонтерська практика стала дієвим засобом реалізації гуманістичних і національних цінностей майбутніх педагогів.

Ключові слова: морально-етичне виховання, педагогічний коледж, благодійництво, волонтерства, академічна добросесність, громадянська відповідальність.

Постановка проблеми. За умов військово-політичних потрясінь і трансформації морально-етичних цінностей та орієнтирів актуалізується завдання вивчення історичної ретроспективи й досвіду попередніх десятиліть, що дає змогу глибше осмислити сутність сучасних проблем і викликів у вихованні зростаючого покоління. У цьому контексті порушена проблема набуває вагомого теоретичного й практичного значення. Із відновленням незалежності України система виховання в закладах вищої освіти функціонує в умовах глибоких ціннісних, соціокультурних і нормативно-правових

трансформацій. Педагогічні училища і коледжі як заклади фахової передвищої освіти мали адаптуватися до нових освітніх парадигм, забезпечуючи підготовку майбутніх фахівців, здатних діяти відповідально, морально й соціально активно в демократичному суспільстві. Особливого значення в цьому контексті набули морально-етичне виховання та розвиток благодійництва і волонтерства як практичні форми реалізації гуманістичних цінностей.

Упродовж 1991–2025 рр. зазначені процеси розвивалися нерівномірно й суперечливо. На початковому етапі незалежності морально-етичне виховання ґрунтувалося переважно на народознавчих традиціях і родинних та духовних цінностях українського народу, тоді як благодійність і волонтерство мали епізодичний, акційний характер. Згодом, під впливом євроінтеграційних процесів, інституціоналізації волонтерства та посилення вимог до академічної доброчесності, морально-етичне виховання набуло рис соціально відповідальної та професійно орієнтованої діяльності. Водночас такі негативні явища, як корупція, формалізація виховної роботи, зростання моральної байдужості та толерантності до порушень етичних норм, актуалізували потребу переосмислення виховних стратегій. Російсько-українська війна своєю чергою загострила питання патріотизму, громадянської відповідальності й морального вибору та зумовила трансформацію благодійно-волонтерської діяльності.

Попри наявність значного емпіричного матеріалу й окремих студій, у сучасній науці не вистачає цілісного історико-педагогічного аналізу еволюції морально-етичного виховання в педагогічних коледжах та в інших закладах фахової передвищої освіти. Недостатньо з'ясовано механізми впливу благодійництва і волонтерства на формування моральної свідомості, громадянської позиції та професійної відповідальності майбутніх педагогів. Означена суперечність між суспільною значущістю морально-етичного виховання і волонтерсько-благодійної діяльності в педагогічних коледжах України та рівнем їх наукового осмислення зумовлює актуальність пропонованого дослідження.

Аналіз останніх досліджень з проблеми. Важливим підґрунтям для вивчення порушеної проблеми є доробок українських науковців щодо теоретичних засад морально-етичного виховання та його реалізації у закладах вищої освіти, зокрема в процесі професійної підготовки майбутніх учителів (І. Бех, А. Богуш, О. Вишневський, Г. Вясновича, О. Гомонюк, М. Марусинець, Л. Мацук, І. Пальшковська, О. Пометун, Л. Стахів, О. Сухомлинська, М. Роганова, С. Ткаченко та ін.). Активізувалося вивчення розвитку благодійницької та волонтерської діяльності студентської молоді (Г. Білавич, І. Булах, О. Головка, І. Гончар, М. Житник, І. Завулічна, Н. Коляда, Н. Мазур, Л. Полівко, Л. Прокопів, В. Стинська та ін.). Утім, означенні напрацювання переважно стосуються ЗВО та мають теоретичний і емпірично-експериментальний характер. Водночас розвиток морально-етичного виховання,

благодійництва та волонтерства в педагогічних коледжах, як і в інших закладах фахової передвищої освіти, в історичній ретроспективі трьох десятиліть фактично не вивчався. Пропонована стаття сприяє ліквідації цієї прогалини.

Мета статті – здійснити історико-педагогічний аналіз розвитку морально-етичного виховання та благодійництва і волонтерства в педагогічних коледжах України в 1991–2025 рр., визначити їхні ціннісні, змістові, організаційні трансформації та вплив на формування гуманістичних орієнтацій, громадянської позиції й професійної ідентичності майбутніх фахівців.

Виклад основного матеріалу дослідження. З огляду на аналіз означеного вище наукового доробку та офіційних освітніх документів і концепцій з розвитку виховання дітей та молоді морально-етичне виховання в педагогічних коледжах визначаємо як цілеспрямований, системний процес формування в здобувачів освіти моральних почуттів, переконань, цінностей, норм поведінки та здатності діяти відповідно до загальнолюдських, національних і професійних етичних принципів. Для окреслення дизайну нашого дослідження в його структурі виокремлено три взаємопов'язані компоненти: а) когнітивно-світоглядний – передбачає вироблення знань моральних норм і етичних правил; поняття добра і зла, справедливості, гідності, честі, розуміння моральної відповідальності; б) емоційно-ціннісний – визначає моральні почуття (совість, емпатія, відповідальність), ціннісні орієнтації (повага до людей, милосердя, вдячність), ставлення до моральних норм і етичних ідеалів; в) поведінково-діяльнісний – окреслює навички моральної поведінки, дотримання етичних норм у реальних життєвих і професійних ситуаціях. Цей спектр формування особистісних рис і якостей проявляється в моральній свідомості, переконаннях, почуттях, поведінці, саморегуляції.

Динаміка розвитку морально-етичного виховання в педагогічних коледжах корелюється з характером та особливостями трьох окреслених нами етапів розвитку виховної системи педколеджів. На першому, що охоплює 1991 – 2003/4 рр., воно мало народознавче підґрунтя, формування моральної свідомості та почуттів спиралося на традиційні риси й чесноти українського народу. Показовим прикладом є чинний у цей час у Луцькому педагогічному коледжі «Єдиний план виховної, культурно-масової і спортивної роботи», у якому тематика виховних годин кураторів мала виразну морально-етичну спрямованість: «Все починається з особистості», «Ми люди добра», «Моральність – основа особистості», «Психологія взаємовідносин», «Життя прожити, не поле перейти», «Пісня – душа народу», «Її величність – Жінка» тощо. На засіданнях методичних об'єднань керівників (кураторів) груп утверджувалася позиція, згідно з якою їхня організація і зміст мали ґрунтуватися на народних звичаях і традиціях [12].

За другого (2004 – 2013 рр.) і особливо третього (2014 – 2025 рр.) періодів зміщувалися акценти морально-етичного виховання з сентиментально-чуттєвого

на соціально-активізуючий, громадянський, професійно-педагогічний. Посилення його значущості як складника освітнього процесу зумовлювали такі явища-виклики, як корупція, дотримання академічної доброчесності, російсько-українська війна та ін. Змінювалася змістова тональність виховної діяльності в цьому напрямі. Зокрема, у документах Красноградського педагогічного фахового коледжу (ПФК) акцентовано на спрямованість морально-етичного виховання на розвиток пізнавальної діяльності, а також на формування високих моральних якостей і переконань здобувачів освіти, що виявляються в нормах поведінки та забезпечують активну життєву позицію. Про це свідчить тематика виховних годин «Будемо знайомі» (для першокурсників), «Прекрасно там, де є милосердя» до Дня людей похилого віку, серія бесід і годин спілкування на тему «Мій обов'язок перед рідними, сім'єю, колективом, країною». Згідно з планом з виховної роботи, їхнє проведення мало поєднуватися з волонтерською діяльністю та допомогою внутрішньо переміщеним особам (ВПО) [13].

Аналіз річних звітів Глухівського професійно-педагогічного фахового коледжу (П-ПФК) свідчить про функціонування в ньому цілісної системи морально-етичного виховання. У 2022–2023 рр. її складниками стали мовленнєві тренінги «Міжособистісна комунікація в колі студентської групи», квести «Діалоги під час війни», відеоісторії «Кохання з присмаком війни» (до Дня святого Валентина), відеопривітання і фотоквести «Найкраща мама» (до Дня матері), години спілкування «Щира розмова з В. Сухомлинським», «Щаслива родина – душа України», онлайн-вікторини «Пізнай свою обізнаність» (до Міжнародного дня грамотності), «Подорож до читацької скарбнички В. Сухомлинського», онлайн-презентація «Серце віддаю дітям», «Василь Сухомлинський: життя і творчість», тематичні слайд-бесіди тощо [10].

Відомі вчені акцентують на тому, що моральне виховання майбутнього педагога має бути особистісно орієнтованим процесом, спрямованим на розвиток внутрішньої моральної саморегуляції (І. Бех). Означене завдання актуалізувалося під час адаптації першокурсників та реалізовувалося впродовж усього періоду навчання. Першоосною цього стало ознайомлення здобувачів освіти з виробленими в кожному коледжі правилами поведінки / внутрішнього розпорядку. Ці типові за змістом і структурою документи визначали права студентів (на безпечні умови навчання і побуту, якісні освітні послуги, справедливе оцінювання результатів навчання, безоплатне користування інфраструктурою закладів освіти, свободу творчої, спортивної, оздоровчої, культурної, просвітницької, іншої діяльності, участь у студентському самоврядуванні тощо) та їх зобов'язання (виконувати вимоги освітньо-професійних програм, дотримуватися академічної доброчесності, поважати гідність, права, свободи, інтереси учасників освітнього процесу, дотримуватися норм етики і моралі, відповідально ставитися до довкілля та здоров'я власного й оточення, дотримуватися вимог БЖД тощо), а також передбачалися

дисциплінарні стягнення та відповідальність за їх порушення. Іноді в цих документах було конкретизовано поведінку здобувачів освіти під час навчальних занять, на перервах, поза закладом освіти (Володимирський ПФК та ін.).

Такі правила і вимоги окреслювали морально-етичне середовище особистісного та професійного становлення майбутніх фахівців. Оновлення їхнього змісту зумовлювалося викликами і ризиками в організації освітнього процесу, зокрема, пов'язані з виявами корупції, дотриманням академічної доброчесності тощо. Як реакція на такі негативні явища відповідно до державних актів, у педагогічних коледжах було розпочато розроблення власних антикорупційних програм та положень. Зокрема, такий типовий за змістом документ, ухвалений у Бериславському фаховому педагогічному коледжі (ФПК), спрямовує антикорупційне виховання здобувачів освіти на формування ціннісних орієнтацій і моделей поведінки, що ґрунтуються на принципах законності, доброчесності, справедливості, нульової толерантності до різних проявів зловживань з боку всіх учасників освітнього процесу [3]. На їхній основі склалися окремі плани заходів із запобігання та протидії корупції, що ставали складниками загальних планів з організації виховної роботи.

Звіти та поточна хроніка засвідчують істотне зростання антикорупційного компонента вихованої діяльності педколеджів наприкінці 2010-х – на початку 2020-х рр. Її основні інформаційно-роз'яснювальний, морально-етичний, профілактично-правовий напрями реалізувалися в проведенні консультацій, семінарів, вебінарів, зустрічей з фахівцями з питань, що стосувалися антикорупційного законодавства, дотримання норми професійної етики, запобігання та регулювання конфліктів інтересів, усвідомлення соціальної небезпеки корупційних практик та формування негативного ставлення до їхніх проявів відповідальності за дотримання принципів доброчесності тощо.

Важливим засобом управління корупційними ризиками стало створення на офіційних сайтах педколеджів рубрик «Антикорупція», «Академічна доброчесність» та ін. Поряд з офіційними актами, вони містять пам'ятки, інструкції, інші матеріали, які роз'яснюють сутність, прояви, наслідки відповідних зловживань, способи реагування на них тощо. Таким цілям слугують «Скриньки / телефони довіри», портали повідомлень, інші механізми реагування на порушення вимог антикорупційного законодавства.

Ефективним інструментом моніторингу і виявлення можливих фактів зловживань та їх запобігання стали опитування студентів і співробітників педколеджів. Отримані результати є показовими для розуміння стану справ у цьому сегменті освітнього простору. Так, за даними проведеного в 2024–2025 н. р. анкетування, 87 % здобувачів освіти Чортківського гуманітарно-педагогічного фахового коледжу (Г-ПФК) зазначили, що розуміють сутність академічної доброчесності, а 11 % зізналися, що «не зовсім» його усвідомлюють. Основними проявами її порушення респонденти вважали: списування – 80 %;

використання чужих ідей без посилання – 76 %; купівлю курсових робіт – 68 % тощо. Водночас 39 % осіб визнали, що стикалися з такими фактами, 30 % їх не підтвердили, а 31 % не дав відповіді на це питання. Більшість (66%) опитаних «нейтрально» ставилися до порушників академічної доброчесності, майже 18 % «не бачили в цьому нічного поганого», лише меншість (16 %) «засуджували» їх. Що важливо: 90 % здобувачів зазначили, що в коледжі проведено «достатньо» заходів, на яких обговорювалися питання академічної доброчесності, а 66 % брали в них особисту участь [2]. Окреслена ситуація дозволяє стверджувати, що активна роз'яснювальна робота не знімає питання щодо підвищення рівня і якості роботи в сфері академічної доброчесності.

До такого висновку спонукають і дані опитування в Балтському ФПК, де респонденти заявили, що розуміють політику, стандарти й пов'язані з академічною доброчесністю ризики (100 %); ознайомлені з укладеним у коледжі Кодексом академічної доброчесності та знають, як діяти в разі виявлення фактів її порушення (87 %); брали участь у виховних годинах (81 %) та ін. заходах, де роз'яснювали сутність цього явища; не порушували академічної доброчесності під час навчання (78 %) [1]. Подібне анкетування студентів Путивльського педколеджу також виявило високий рівень розуміння сутності академічної доброчесності (79 %) та обізнаності з нормативною базою щодо її дотримання (87 %), а про готовність відкрито реагувати на випадки її порушення заявив 61% респондентів. Більшість уважала, що тренінги та роз'яснювальна робота є найбільш ефективними засобами запобігання таким зловживанням [14].

Як засвідчив аналіз матеріалів поточних архівів педколеджів, результати таких опитувань та загальний стан дотримання академічної доброчесності постійно обговорювалися на засіданнях педагогічних рад, циклових комісій, об'єднань кураторів тощо. Для покращення ситуації пропонувалося активніше залучати до цієї справи студентське самоврядування, посилювати засоби контролю і покарання порушників тощо. Однак майже не ставилося питання щодо використання потенціалу антикорупційного виховання, спрямованого на формування етичної відповідальності та активної громадянської позиції майбутнього фахівця, усвідомлення ним професійної місії педагога як носія моральних цінностей і стандартів, готового протидіяти корупційним проявам законними способами.

Система морально-етичного виховання в педагогічних коледжах має формувати гуманність й емпатію (здатність до співчуття, повага до людської гідності), громадянську активність, відповідальність, справедливість, альтруїзм і милосердя, як її складник розглядаємо розвиток благодійництва і волонтерства. На формування цих особистісних якостей спрямовує Загальна декларація волонтерів (1990). Зберігаючи ідейну та духовну основу, впродовж досліджуваного періоду ці якості зазнали суттєвої трансформації змісту, форм, засобів, пріоритетів.

У 1990-х–2000-х рр. у системі соціальної та освітньо-виховної роботи благодійницький напрям був найменш регламентованим, тому еволюціонував на засадах сформованих впродовж попередніх десятиліть зважаючи на тогочасні суспільні потреби і виклики. За таких умов розвинулися його три основні напрями:

а) добродійний – у вигляді загальнонаціональних і регіональних ініціатив, акцій («Милосердя», «Турбота», «Допоможи ближньому»), збирання коштів, одягу, продуктів, навчального приладдя, благодійних ярмарків, концертів тощо;

б) опікунський – шефська допомога дитячим будинкам, інтернатам, будинкам для літніх людей, малозабезпеченим сім'ям, дітям-сиротам, людям з інвалідністю (догляд, прибирання, супровід);

в) освітньо-виховний – виховні години, бесіди, диспути на теми милосердя, гуманізму, соціальної відповідальності, створення й підтримка благодійних і волонтерських організацій тощо.

У зазначений період переважали епізодичні заходи, зокрема, як участь в загальнонаціональних і локальних благодійних акціях, організованих з нагоди пам'ятних дат, надзвичайних ситуацій. Системніший характер мала шефська допомога, зокрема відвідування дитячих будинків з нагоди свят Св. Миколая, Нового року, Великодня тощо. Завдяки високому рівню психоемоційної насиченості такі заходи справляли обопільний виховний вплив на учасників. В одному з характерних дописів у соцмережах зазначалося, що відвідування студентами Івано-Франківського фахового коледжу онкохворих дітей в обласній лікарні було «сповнене тепла, щирості й творчості». Здобувачі разом із дітьми ліпили та малювали казкових героїв і різних тварин, дарували малечі хвилини радості, натхнення та підтримки. Такі «заходи навчають молодь милосердю, чуйності та любові до ближнього, адже добро, зроблене від щирого серця, має особливу силу» [9].

Основа такої багатолітньої традиції в Бердичівському педколеджі – це шефство студентів над реабілітаційним центром для дітей-інвалідів та соціальний супровід, підтримка дітей-сиріт і дітей позбавлених батьківського піклування, людей похилого віку. На кошти, зібрані під час благодійних ярмарків і концертів, для них закупають дидактичні матеріали, іграшки, подарунки з нагоди Дня св. Миколая, Різдва, Великодня та ін. У межах операції «Турбота» здійснюється підтримка ветеранів праці коледжу (привітання зі святами, практична допомога). Здобувачі освіти та викладачі коледжу є ініціаторами й учасниками міських соціальних акцій та заходів із захисту материнства, поширення соціальної реклами. Визнанням цієї активності стало відзначення студентського активу в номінації «Благодійник: молодіжна організація» конкурсу «Благодійна Бердичівщина», «Волонтер: організація» у національному конкурсі «Благодійна Україна-2015» та ін. [4].

Розвитку роботи в цьому напрямі сприяло ухвалення Закону України «Про волонтерську діяльність» (2011) та реалізація євроінтеграційного курсу. Нормативно-правова легітимація волонтерства як суспільно-корисної, добровільної діяльності стимулювала її інституціоналізацію, що виявилася в створенні в коледжах волонтерських осередків та налагодженні співпраці з благодійними фондами і соціальними установами. Розширення напрямів діяльності супроводжувалося ціннісною переорієнтацією: поряд з епізодичними заходами, пріоритетними ставали системні волонтерські проекти.

Показовим прикладом таких трансформацій слугує діяльність створеного у 2003 р. в Уманському Г-ПФК волонтерського загону «Відкриті серця», який перейняв та активізував попередні напрями благодійної діяльності (збір речей, книг для людей похилого віку та іграшок для дитячого будинку; привітання підшефних розважальними й ігровими програмами; подарунки; допомога особам ООП інтегруватися в сучасне суспільство) та став чинним учасником всеукраїнських і міських акцій «Запали свічку», «Серце до серця» і заходів, присвячених Дню боротьби зі СНІДом, Дню захисту дітей, благодійного фестивалю психологічної драми «Почуй! Пробач!» та ін. Його члени співпрацюють з міським управлінням праці та соціального захисту населення, Червоним Хрестом, іншими волонтерськими організаціями [6].

Українська молодь реалізує практику цивілізованих країн світу щодо захисту та опіки над безпритульними тваринами. Так, у Барському Г-ПФК стало традицією зібрання коштів на корм котам і собакам для місцевого притулку з нагоди Дня милосердя, Всесвітнього дня захисту тварин та під час інших заходів [11]. У межах акції «Допоможи бездомним тваринам» студенти Глухівського П-ПФК опікуються притулком «Kit.pes.hlukhiv» [10].

Російсько-українська війна змінила пріоритети й пожвавила благодійно-волонтерський рух, а також стимулювали до доброчинності ті заклади освіти, які раніше залишалися поза межами цієї діяльності. Загальне розуміння значущості цієї справи передають слова директора Барського Г-ПФК: «...у період війни, коли всі українці докладають максимум зусиль до спротиву ворогу, яскравим дієвим виявом громадянської позиції стала волонтерська діяльність... У нашому колективі не має жодного працівника, студента, які б не долучилися до цієї важливої справи» [10].

У періоди Антитерористичної операції (2014–2018 рр.), операції об'єднаних сил (до лютого 2022 р.), особливо повномасштабної агресії РФ проти України, волонтерська допомога ЗСУ набула системного масового характеру та реалізовувалася в різних формах і напрямках. Матеріально-технічна підтримка знаходить вияв у зібранні коштів військовим підрозділам; закупівлі та виготовленні амуніції, одягу, взуття, засобів захисту; забезпечення медикаментами і засобами гігієни тощо. Улаштування в коледжах благодійних заходів (ярмарки, концерти, вистави, аукціони) до Дня захисника України,

Міжнародного дня миру, Дня студента, з нагоди Різдва, Великодня тощо поєднується з участю студентів і викладачів у загальнонаціональних і регіональних акціях, зокрема «Допоможи армії», «Подарунок солдату» тощо. Утвердилася практика надання адресної допомоги воїнам у шпиталях, родинам загиблих та поранених військовослужбовців тощо.

Важливе виховне значення мають ще два напрями волонтерства: морально-психологічний у вигляді написання листів, виготовлення оберегів, листівок, малюнків для військових; організації зустрічей з ветеранами війни, заходів з моральної підтримки та допомоги в реабілітації поранених військових та інформаційно-організаційний, що виявляється в поширенні інформації про потреби армії через соціальні мережі та студентські спільноти. Їхньому розвитку сприяє участь здобувачів освіти та викладачів у загальнодержавних організаційно-методичних заходах, зокрема проведеного МОН України в грудні 2023 р. Національного онлайн-уроку з волонтерства та ін.

Серед безлічі фактів, зафіксованих на вебсторінках педколеджів, виокремимо низку показових прикладів самовідданої системної волонтерської діяльності. Студенти і викладачі Білоцерківського Г-ПФК лише в 2022 – на початку 2023 рр. пошили та відправили бійцям у зону бойових дій 1650 подушок і ковдр, а місцевому госпіталю – 90 медичних валиків. У 2022, 2023, 2024, 2025 рр. здобувачі і викладачі Володимирського ФПК збирали по 56,3 – 66,5 тис. грн, на які виготовляли від 3 до 4 тис. м² маскувальних сіток, закупували системи РЕБ, портативні зарядні станції, дрони, інше необхідне для ЗСУ приладдя [5]. У Глухівському П-ПФК набула популярності акція «Смаколики для воїнів ЗСУ», за результатами якої воїнам ЗСУ відправляють по 100 кг ласощів, зібраних під час різних культурно-освітніх заходів. Мешканці місцевої громади підтримали ініційовану коледжем акцію «Здавай книгу російською мовою – наближай Перемогу» [10]. У Луцькому педколеджі кожен гуманітарну, культурну, благодійну імпрезу (до Дня Європи, Дня студента, з нагоди Різдва, Великодня; благодійні забіги, концерти, вистави; зустрічі з ветеранами та випускниками тощо) супроводжує зібрання коштів на дрони та надання іншої допомоги підрозділам ЗСУ [7].

А в Коростишівському педколеджі акценти на розвиток благодійно-волонтерської діяльності перенесли в студентські групи, які постійно звітують про результати участі в організованих періодичних та постійних акціях – «Допомога воїнам», «Крилатим потрібні крила», «Прогулянка з користю – донат для ЗСУ», «Окопні свічки – виготовити!», «Збери пластикові кришечки – допоможи воїнам ЗСУ», «Подаруй тепло», «Великодній дарунок для воїна», благодійні ярмарки «Вишиванка єднає нас!» тощо [8].

Студенти і викладачі педколеджів надають різнобічну допомогу ВПО: матеріальну і гуманітарну (збір і розподіл одягу, взуття, продуктів харчування, засобів гігієни; організація пунктів прийому та сортування гуманітарної

допомоги; збір коштів для придбання необхідних речей); соціально-побутову (облаштування гуртожитків і розв'язання побутових питань); освітньо-інформаційну, зокрема, з адаптації дітей до навчання (репетиторство, дозвілля); улаштування тематичних майстер-класів і розваг тощо.

Висновки і перспективи подальших розвідок. За досліджуваного періоду розвиток морально-етичного виховання в педагогічних коледжах був орієнтований на особистісне формування студентів як носіїв гуманістичних цінностей і моральної культури та засвоєння ними національних і громадянських цінностей гуманізму, справедливості, милосердя, патріотизму. Вагому роль у цьому відіграли благодійництво та волонтерство, які сприяють формуванню в здобувачів освіти емпатії та альтруїзму, розвитку громадянської відповідальності, активної позиції, усвідомленню особистої причетності до розв'язання суспільних проблем, готовності до дієвої жертвовної допомоги усім, хто потребує, та державі. Перспективи подальших досліджень убачаємо у вивченні досвіду розвитку морально-етичного виховання і волонтерської діяльності в зарубіжних університетах, коледжах і можливостях його реалізації в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Академічна доброчесність. КЗ «Балтський педагогічний фаховий коледж». URL: <https://docs.google.com/forms/d/1kuZDGrAM9oXVt5CCyfGrXgdtmt4GtrX-LDloDGgjP8o/viewanalytics> (дата звернення: 22.03.2026)
2. Академічна доброчесність. Результати опитування здавачів освіти 2024-2025 н.р. Чортківський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж імені О. Барвінського. URL: <https://chmc.org.ua/wp-content/uploads/2025/12.pdf>. (дата звернення: 22.03.2026)
3. Антикорупція. Бериславський фаховий педагогічний коледж імені В.Ф.Беньковського. URL: <https://bpc.ks.ua/golovna/antykoruptsiya>. (дата звернення: 22.03.2026)
4. Благодійна діяльність Бердичівського педагогічного коледжу. URL: <http://bpedk.com.ua/blagodyna-dyalnst.html>. (дата звернення: 22.03.2026)
5. Волонтерська діяльність. Володимирський педагогічний фаховий коледж імені Агатангела Кримського Волинської обласної ради. URL: <https://vvpс.com.ua/volontery>. (дата звернення: 22.03.2026)
6. Волонтерська діяльність. КЗ «Уманський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж ім. Т. Г. Шевченка». URL: <https://www.ugpk.edu.ua/vykhovna-robota/volonterska-diialnist>. (дата звернення: 12.04.2026)
7. Волонтерська діяльність. КЗВО «Луцький педагогічний коледж». URL: <https://lpc.in.ua/volonterska> (дата звернення: 02.04.2026)
8. Волонтерська діяльність. Коростишівський педагогічний фаховий коледж імені І.Я.Франка. URL: <http://korpk.org.ua/8с>. (дата звернення: 07.04.2026)
9. Добро у серцях: студенти подарували радість дітям онковідділення. URL: <https://ifk.pnu.edu.ua/2025/10/18/dobro-u-sertsyakh-studenty-podaruvaly-radist-diti-am-onkoviddilennia> (дата звернення: 02.04.2026)
10. Звіт директора про діяльність Відокремленого структурного підрозділу «Професійно-педагогічний фаховий коледж Глухівського національного педагогічного

університету ім. О. Довженка» у 2023 році. URL: https://ppk.gnpu.edu.ua/wp-content/uploads/doc/publ_info/zvit_dir_2023.pdf. (дата звернення: 06.04.2026)

11. Звіт про виховну роботу в КЗВО «Барський гуманітарно-педагогічний коледж імені Михайла Грушевського» 2021-2022 н.р. (I семестр). URL: https://drive.google.com/file/d/1vRhmsIJLiZp8IbYukEdXxpKDOKM_H5B. (дата звернення: 02.04.2026)

12. Луцьке педагогічне училище ім. Я. Галана. План роботи на 1995/1996 навчальний рік. *Державний архів Волинської області*. Ф. Р. 407. Оп. 1. Спр. 705. 17 арк.

13. План роботи на 2023/2024 навчальний рік. Красноградський педагогічний фаховий коледж КЗ «Харківська гуманітарно-педагогічна академія». URL: http://krasnohradgpa.kh.sch.in.ua/puyulichna_informaciya/richnij_plan. (дата звернення: 02.04.2026)

14. Результати опитування здобувачів освіти щодо дотримання академічної доброчесності. Путивльський педагогічний фаховий коледж імені С. В. Руднева. 2024. URL: <https://www.putped.edu.ua/koledzh/rezultaty-opytuvannia-zdobuvachiv-osvity-shchodo-dotrymanna-akademichnoi-dobrochesnosti-u-koledzhi/2747-> (дата звернення: 08.04.2026)

REFERENCES

1. Akademichna dobrochesnist. KZ «Baltyskyi pedahohichni fakhovi koledzh» [Academic Integrity. KZ «Balt Pedagogical Faculty College»]. URL: <https://docs.google.com/forms/d/1kuZDGrM9oXVt5CCyfGrXgdtmt4GtrX-LDloDGgjP8o/viewanalytics> (data zvernennia: 22.03.2026) [in Ukrainian]

2. Akademichna dobrochesnist. Rezultaty opytuvannia zdavachiv osvity 2024-2025 n.r. Chortkivskiyi humanitarno-pedahohichni fakhovi koledzh imeni O. Barvinskoho [Academic Integrity. The Results of the Training of Education Providers 2024-2025. Chortkiv O. Barvinsky Humanitarian and Pedagogical Faculty College]. URL: <https://chmc.org.ua/wp-content/uploads/2025/12.pdf>. (data zvernennia: 22.03.2026 [in Ukrainian])

3. Antykoruptsiia. Beryslavskiyi fakhovi pedahohichni koledzh imeni V.F.Benkovskoho [Berislavsky V.F. Benkovsky Professional Pedagogical College]. URL: <https://bpc.ks.ua/golovna/antikoruptsiya>. (data zvernennia: 22.03.2026) [in Ukrainian]

4. Blahodiina diialnist Berdychivskoho pedahohichnoho koledzhu [Charitable Activities of the Berdychiv Teacher College]. URL: <http://bpedk.com.ua/blagodyna-dyalnst.html>. (data zvernennia: 22.03.2026) [in Ukrainian]

5. Volonterska diialnist. Volodymyrskiyi pedahohichni fakhovi koledzh imeni Ahatanhela Krymskoho Volynskoi oblasnoi rady [Volunteering. Volodymyr Agathangel Krymsky Pedagogical Vocational College of the Volyn Regional Council]. URL: <https://vvpcc.com.ua/volontery>. (data zvernennia: 22.03.2026)

6. Volonterska diialnist. KZ «Umanskyi humanitarno-pedahohichni fakhovi koledzh im. T. H. Shevchenka» [Volunteering. Community Center «Uman T. G. Shevchenko Humanitarian and Pedagogical Vocational College»]. URL: <https://www.ugpk.edu.ua/vykhovna-robota/volonterska-diialnist>. (data zvernennia: 12.04.2026) [in Ukrainian]

7. Volonterska diialnist. KZVO «Lutskiyi pedahohichni koledzh» [Volunteering. Lutsk Pedagogical College]. URL: <https://lpc.in.ua/volonterska> (data zvernennia: 02.04.2026) [in Ukrainian]

8. Volonterska diialnist. Korostyshivskiyi pedahohichni fakhovi koledzh imeni I.Ya.Franka [Volunteering. Korostyshivsky I.Ya. Franka Pedagogical Vocational College]. URL: <http://korpck.org.ua/8c>. (data zvernennia: 07.04.2026) [in Ukrainian]

9. Dobro u sertsiaxh: studenty podaruvaly radist ditiam onkoviddilennia [Kindness in Hearts: Students Brought Joy to Children in the Oncology Ward]. URL: <https://ifk.pnu.edu.ua/2025/10/18/dobro-u-sertsiaxh-studenty-podaruvaly-radist-ditiam-onkoviddilennia> (data zvernennia: 02.04.2006) [in Ukrainian]

10. Zvit dyrektora pro diialnist Vidokremleного структурного pidrozdilu «Profesiino-pedahohichniy fakhovyi koledzh Hlukhivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu im. O. Dovzhenka» u 2023 rotsi [Headmaster's Report on The Activities of the Separated Structural Unit «O. Dovzhenko Professional and Pedagogical College of the Hlukhiv National Pedagogical University» in 2023]. URL: https://ppk.gnpu.edu.ua/wp-content/uploads/doc/publ_info/zvit_dir_2023.pdf. (data zvernennia: 06.04.2026) [in Ukrainian]

11. Zvit pro vykhovnu robotu v KZVO «Barskyi humanitarno-pedahohichniy koledzh imeni Mykhaila Hrushevskoho» 2021-2022 n.r. (I semestr) [Report on Educational Work in the KZVO «Barsky Mykhailo Hrushevsky Humanitarian and Teacher College» 2021-2022 academic year (I semester)]. URL: https://drive.google.com/file/d/1vRhmsIJiZp8IbYukEdXxpKDOKM_H5B. (data zvernennia: 02.04.2026) [in Ukrainian]

12. Lutske pedahohichne uchylshche im. Ya. Halana. Plan roboty na 1995/1996 navchalnyi rik [Lutsk Ya. Halan Teacher College. Work Plan for the 1995/1996 Academic Year]. *Derzhavnyi arkhiv Volynskoi oblasti*. F. R. 407. Op. 1. Spr. 705. 17 ark. [in Ukrainian]

13. Plan roboty na 2023/2024 navchalnyi rik. Krasnohradskyi pedahohichniy fakhovyi koledzh KZ «Kharkivska humanitarno-pedahohichna akademiia» [Work Plan for The 2023/2024 Academic Year. Kharkiv Teacher Professional College of the Kharkiv Humanitarian and Pedagogical Academy]. URL: http://krasnogradgpa.kh.sch.in.ua/puyulichna_informaciya/ricnij_plan. (data zvernennia: 02.04.2026) [in Ukrainian]

14. Rezultaty opytuvannia zdobuvachiv osvity shchodo dotrymannia akademichnoi dobrochesnosti. Putyvlskyi pedahohichniy fakhovyi koledzh imeni S. V. Rudnieva [Results of a Survey of Education Seekers Regarding Academic Integrity. Putyvl S. V. Rudnev Pedagogical Vocational College]. 2024. URL: <https://www.putped.edu.ua/koledzh/rezultaty-opytuvannia-zdobuvachiv-osvity-shchodo-dotrymannia-akademichnoi-dobrochesnosti-u-koledzhi/2747-> (data zvernennia: 08.04.2026). [in Ukrainian]

MORAL AND ETHICAL EDUCATION AND DEVELOPMENT OF CHARITY AND VOLUNTEERING IN PEDAGOGICAL COLLEGES OF UKRAINE (1991 – 2025).

Sviatoslav KOROL

PhD Candidate in Specialty 011 Educational,
Pedagogical Sciences,
Rivne State University for the Humanities,
Rivne, Ukraine
ORCID:0009-0002-9475-9431
e-mail: korol.sp.1@gmail.com

Abstract. The article contains a historical and pedagogical analysis of the development of moral and ethical education, charity and volunteering in pedagogical colleges of Ukraine from 1991 to 2025. The relevance of the study is substantiated, due to changes in the value orientations of Ukrainian society in the context of post-Soviet transformations, European integration processes, as well as the Russian-Ukrainian war, which exacerbated the need to form moral responsibility, civic activism, and professional ethics of future specialists. Moral and ethical education is considered as a holistic process of shaping moral consciousness, values, feelings, and behavioral attitudes of students, which is implemented through cognitive-worldview, emotional-value, and behavioral-activity components. Three stages of its development are distinguished: ethnographic-oriented (1991–2003/4), socio-civic (2004–2013), and civic-patriotic (2014–2025). It is shown that charity and volunteering have evolved from episodic actions to an institutionalized system of socially significant activities integrated into the educational process of colleges. Particular attention is paid to the role of the anti-corruption and academic-virtuous components of moral education, as well as the influence of volunteer activities during the war on the formation of patriotism, empathy, and active civic position of student youth. It has been proven that charitable and volunteer practice has become an effective means of implementing humanistic and national values of future teachers.

Keywords: moral and ethical education; pedagogical college; charity; volunteering; academic integrity; civic responsibility.

Стаття надійшла до редакції 27.03.2026 р.

Стаття прийнята до друку після рецензування 13.04.2026 р.

Стаття опублікована 15.06.2026 р.